



УНИВЕРЗИТЕТ ПРИВРЕДНА АКАДЕМИЈА У НОВОМ САДУ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ ЗА ПРИВРЕДУ И ПРАВОСУЂЕ У НОВОМ САДУ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовао комисију</p> <p>Одлуком Наставно–научног већа Правног факултета за привреду и правосуђе број 2/4 од 04.09.2017. године, одређена је Комисија за оцену докторске дисертације за јавну одбрану кандидата Бора Мердовића под називом „Улога и значај ванкривичних субјеката у политици сузбијања криминалитета“. Докторска дисертације је пријављена.</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>Проф. др Божидар Бановић, редовни професор, кривичноправна ужа научна област, изабран у звање 09. 09. 2014. године, на Факултету Безбедности, Универзитета у Београду, председник Комисије.</p> <p>Проф. др Милош Марковић, ванредни професор, Кривичноправна и међународноправна ужа научна област, изабран у звање 30.09.2013. године, запослен на Правном факултету за привреду и правосуђе Универзитета Привредна академија у Новом Саду, ментор и члан Комисије.</p> <p>Проф. др Жељко Бјелајац, редовни професор, кривичноправна и јавноправна ужа научна област, изабран у звање 14.02.2013. године на Правном факултету за привреду и правосуђе Универзитета Привредна академија у Новом Саду, члан Комисије.</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Боро (Лука) Мердовић</p> <p>2. Датум рођења, општина, Република: 20.05.1979. године, Беране, Р. Црна Гора</p> <p>3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе 27.12.2010. године, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију у Београду, назив магистарског тезе „Социјално-патолошка обележја малолетних починилаца кривичних дела“</p> <p>4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука Дефектологија, ужа научна област: социјална-патологија</p> <p>5. Радно искуство: Од 15.5.2006. године запослен у Министарству унутрашњих послова Републике Србије, Управа криминалистичке полиције, Полицијска управа за град Београд</p> <p>6. Публиковани радови по категоријама:</p> <p>1) Сарајлија М, Југовић А, Живаљевић Д, Мердовић Б, Сарајлија А. "Assessment of health status and quality of life of homeless persons in Serbia" – објављен у научном часопису "Војносанитетски преглед" у фебруару 2014. године, Vol. 71(No.2): pp 167-173. Часопис се налази на СЦИ листи у категорији (M23) међународног часописа.</p> <p>2) Сарајлија М, Југовић А, Живаљевић Д, Мердовић Б, Сарајлија А. Addictions among homeless in Belgrade. In: Global Addiction and SEEA Net Joint Conference, 1-3 June 2015, Belgrade, Serbia, p. 37-38.</p> <p>3) Жунић-Павловић, В., Ковачевић-Лепојевић, М., Мердовић, Б. (2011). The implementation of the situational</p>

prevention measures in schools. International scientific conference „Archibald Reiss days“, Academy of Criminalistic and Police Studies, 3 – 4.3.2011., Belgrade, pp. 707-717

4) Мердовић, Б., Стаменковић, М. (2017). Актуелизација питања поновног увођења смртне казне у кривично законодавство, Право теорија и пракса, Правни факултет за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду (Рад предат и одобрен за објављивање)

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: „Улога и значај ванкривичних субјеката у политици сузбијања криминалитета“

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.

Докторска дисертација има укупно 287 страна и састоји се од увода, два поглавља, закључних разматрања, списка коришћене литературе, законских прописа и интернет извора, 16 табела, 1 слика, 37 графикана и 1 прилога, такође за израду дисертације коришћено је укупно 203 рефернце које са осталим наведеним подацима обогаћују садржај рада и доприносе његовом бољем разумевању.

УВОД

I ТЕОРИЈСКЕ ОСНОВЕ

1. ПОЈМОВНО ОДРЕЂЕЊЕ И РАЗГРАНИЧЕЊЕ

- 1.1. Политика сузбијања криминалитета
- 1.2. Дефиниција криминалитета
- 1.3. Организовани криминалитет
- 1.4. Тероризам
- 1.5. Друштвене девијације
- 1.6. Асоцијална и антисоцијалана понашања
- 1.7. Девијантно и ризично понашање
- 1.8. Малолетничка делинквенција

2. ОСНОВНА ЕТИОЛОШКА ОБЕЛЕЖЈА КРИМИНАЛИТЕТА

- 2.1. Поједина теоријска објашњења узрока криминалитета
- 2.2. Економски фактори
- 2.3. Социјални фактори
- 2.4. Политички узроци

3. ДРУШТВЕНА РЕАКЦИЈА НА КРИМИНАЛИТЕТ И ДРУГА АСОЦИЈАЛНА ПОНАШАЊА

4. ПОЛИТИКА СУЗБИЈАЊА КРИМИНАЛИТЕТА КАО НАУЧНА ДИСЦИПЛИНА И ОДНОС СА ДРУГИМ НАУКАМА

- 4.1. Политика сузбијања криминалитета и кривично право
- 4.2. Политика сузбијања криминалитета и криминологија
- 4.3. Политика сузбијања криминалитета и социјална патологија
- 4.4. Политика сузбијања криминалитета криминалистика, социологија и остале науке

5. ОСНОВНИ (КРИВИЧНИ) СУБЈЕКТИ ПОЛИТИКЕ СУЗБИЈАЊА КРИМИНАЛИТЕТА

- 5.1. Полиција и њена улога у сузбијању криминалитета
- 5.2. Тужилаштво и његова улога у сузбијању криминалитета
- 5.3. Суд и његова улога у сузбијању криминалитета
- 5.4. Установе за извршење кривичних санкција и њихова улога у сузбијању криминалитета

6. ВАНКРИВИЧНИ СУБЈЕКТИ ПОЛИТИКЕ СУЗБИЈАЊА КРИМИНАЛИТЕТА

- 6.1. Медији и криминалитет

- 6.2. Улога породице и школе у превенцији криминалитета
- 6.3. Улога и значај центра за социјални рад у сузбијању криминалитета
- 6.4. Невладине организације и организације локалне заједнице и криминалитет

II ЕМПИРИЈСКИ ДЕО

- 1. МЕТОДОЛОГИЈА ИСПИТИВАЊА СТАВОВА ЗАПОСЛЕНИХ У ВАНКРИВИЧНИМ ИНСТИТУЦИЈАМА ПРЕМА КРИМИНАЛИТЕТУ КАО ДРУШТВЕНОЈ ДЕВИЈАЦИЈИ
- 2. РЕЗУЛТАТИ ИСПИТИВАЊА СТАВОВА ЗАПОСЛЕНИХ У ВАНКРИВИЧНИМ ИНСТИТУЦИЈАМА ПРЕМА КРИМИНАЛИТЕТУ КАО ДРУШТВЕНОЈ ДЕВИЈАЦИЈИ

2.1. Демографски подаци испитаника

2.2. Испитивање општих ставова испитаника о криминалитету, превенцији криминалитета и сарадњи са другим ванкривичним субјектима на пољу сузбијања криминалитета

2.3. Испитивање улоге медија у сузбијању криминалитета

2.4. Испитивање улоге школе у сузбијању криминалитета

2.5. Испитивање улоге центара за социјални рад у сузбијању криминалитета

2.6. Испитивање улоге локалних самоуправа у сузбијању криминалитета

2.7. Испитивање улоге невладиних организација у сузбијању криминалитета

2.8. Испитивање ставова о сарадњи ванкривичних и кривичних субјеката

2.9. Оцена којом испитаници из ванкривичних субјеката вреднују рад кривичних субјеката на пољу сузбијања криминалитета

2.10. Испитивање ставова испитаника о улози поштравања казнене политике и увођењу смртне казне као средству за сузбијање криминалитета

2.11. Испитивање ставова испитаника о факторима који ремете сузбијање криминалитета

- 3. ТЕСТИРАЊЕ ИСТРАЖИВАЧКИХ ХИПОТЕЗА

ЗАКЉУЧАК

ЛИТЕРАТУРА

ПРЕГЛЕД ТАБЕЛА И ГРАФИКОНА

ПРИЛОЗИ

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У уводном делу дат је кратак осврт на политику сузбијања криминалитета и све оно што она као засебна научна дисциплина сублимира кроз свој предмет истраживања и односе са свим субјектима који утичу на њу. Дат је преглед докторске дисертације по деловима и шта се у ком поглављу налази. Уопштено је представљено шта чини политику сузбијања криминалитета, који фактори су доминантни у креирању мера политике сузбијања криминалитета. Набројани су кривични и ванкривични субјекти који утичу на креирање политике сузбијања криминалитета у нашем друштву. Такође је наведено шта нас очекује у разради емпиријског дела дисертације.

У првом делу докторске дисертације под називом „Теоријски део“ наведено је неколико засебних целина. У првој од тих целина дефинисани су основни појмови који су коришћени у овој докторској дисертацији и кроз само дефинисање направљено је и њихово разграничење. Кандидат је у овом делу дисертације извео неколико дефиниција политике сузбијања криминалитета који се користе у домаћој и иностраној стручној литератури. Такође је дефинисао и сам појам криминалитета и појединих облика криминалитета као што су организовани криминалитет и тероризам. Кандидат се у овом делу докторске дисертације упустио у дефинисање и објашњење појединах појмова који се везују за криминалитет и делинквентно понашање. Овде до изражаја долази разграничење у дефинисању појмова који су слични али који представљају посебне облике девијантног понашања и повезане су са криминалитетом. Пре свега кандидат дефинише појмове као што су асоцијално и антисоцијално понашање, малолетничка делинквенција, девијантно и ризично понашање.

У другој глави овог дела кандидат настоји објаснити етиологију криминалног понашања и криминалитета као негативне друштвене појаве. У овом делу наведена су нека од основних теоријских објашњења криминалитета и учења криминолога који су кроз историју настојали објаснити етиологију криминалног понашања. Кандидат је у овом делу навео класичне школе криминалитета са њиховим представницима. Ту су наведене биолошке, психолошке и криминолошке теорије криминалитета али су уједно дата и нека новија гледишта и теорије које објашњавају етиологију криминалног понашања. Концизно је наведена Мофитина теорија континуиране и адолесценте делинквенције (Teru Moffit) и Фарингтонова теорија развоја делинквенције (Farrington, D. P). Кроз етиологију криминалног понашања кандидат даје осврт и објашњење узрока криминалитета са јасним разграничењем економских, социјалних и политичких узрока криминалног понашања појединца. У оквиру сваког од ових група фактора објашњени су и поједини чиниоци који су одговорни за испољавање криминалитета појединца и група. У оквиру економских фактора кандидат настоји објаснити етиологију криминалитета као последицу незапослености, сиромаштва, економских криза и свега онога што лош материјално економски статус појединца може произвести и допринети развоју криминалних облика понашања појединца или група. Под социјалним факторима кандидат подразумева и дефинише све оне чиниоце који утичу на појединца и друштво у целини, а који проузрокују неједнакости политичких, етичких, културних права и могућности, а нарочито материјалних могућности. Посебан осврт је стављен на социјалне неједнакости и утицај аномije као једног од фактора који утичу на понашање појединца. Утицај вршњачке групе код малолетника и адолесцената је посебно објашњен као један од доминантних социјалних фактора који утиче на понашање најмлађих чланова друштва. У овом делу је објашњен и утицај миграција као социјалног фактора у детерминисању криминалног понашања што је нарочито актуелно у последњих неколико година у свим европским земљама па самим тим и код нас. Кандидат даје осврт и на политичке чиниоце и факторе као не мање важне у узроковању криминалитета.

У трећој глави овог дела кандидат је објаснио начин и облике друштвене реакције на криминалитет и друга асоцијална понашања појединца. У овом делу је дефинисана превенција и репресија као основни принципи и начини реакције друштва на криминалитет. Разграничење примарне, секундарне и терцијарне превенције и објашњење шта која од њих подразумева и које активности предвиђа је основна одлика овог дела докторске дисертације. Такође кандидат даје дефиниције и објашњења ризичних и протективних фактора који узрокују и утичу на понашање појединца.

У четвртој глави овог дела дисертације кандидат изводи јасну везу политике сузбијања криминалитета као научне дисциплине са другим наукама. Посебно је објашњен однос политике сузбијања криминалитета са кривичним правом, криминологијом, социјалном патологијом, криминалистиком и другим друштвеним наукама у чијем предмету истраживања и фокусу интересовања стоји криминалитет и други облици делинквентног понашања.

Пету главу овог дела дисертације кандидат је конципирао тако да је концизно и јасно објашњена и

дефинисана улога свих кривичних субјеката у нашем друштву. Под кривичним субјектима кандидат наводи све факторе и органе у држави и друштву чија је основна улога борба против криминалитета свим правним и легитимним средствима. Државни органи који се баве сузбијањем криминалитета су најчешће репресивни, и у те субјекте се убрајају полиција, тужилаштво, суд и установе за извршење кривичних санкција. Кандидат објашњава улогу сваког од наведених субјеката у нашем друштву. Такође прави паралелу и даје примере деловања ових субјеката у другим развијеним земљама западне Европе и Америке. У овом делу су дати нормативи и законска регулатива коју кривични субјекти као основни репресивни чиниоци државе у борби против криминалитета морају поштовати. Посебан допринос овог дела рад је у приказу сличних система и резултата деловања ових субјеката у другим земљама. Дат је приказ и савремених начина деловања полиције у последњих неколико година кроз модел полиције у заједници. Овај концепт полицијског деловања настао је у Америци а код нас је имплементиран пре неколико година и тежи се његовом даљем развијању и усавршавању са освртом на особености и разлике које наше друштво има у односу на Америку. Поред овог концепта полицијског деловања кандидат је представио још неколико начина поступања полиције који су усмерен пре свега на њено превентивно деловање. Превентивно деловање полиције све више настоји да потисне репресију као основу и стуб полицијског деловања у једном друштву. Превентивни концепти полицијског деловања коју су представљени у овом делу докторске дисертације, поред деловања уз сарадњу локалне заједнице (Community Policing) су стратегија разбијених прозора (Broken windows), приступ нулте толеранције (Zero Tolerance) и стратегија решавања проблема (Problem Oriented Policing). У овом делу су наведене улоге тужилаштва и суда у супротстављању криминалитету. Прецизно је наведена законска регулатива која уређује и дефинише поступање тужилаштва и суда. Навдени су механизми њиховог деловања, аутономности и независности поступања али и обавезне сарадње и допуњавања међусобно и са другим кривичним и ванкривичним субјектима. Навдени су и међународни документи и уговори које је наша земља ратификовала а који су везани за поступање тужилаштва и суда. Такође је дат приказ међународне праксе и искуства у деловању тужиоца и судија у сузбијању криминалитета и концепти који су се у међународној пракси показали као најефикаснији. Представљен је начин избора и именовања тужиоца и судија. Такође су наведени и основни проблеми деловања ових субјеката који отежавају или умањују њихову ефикасност а огледају се у корупцији, непоштовању аутономије у деловању и поступању, спорости и неефикасности и сл. У последњем делу овог поглавља кандидат представља концепт рада установа за извршење кривичних санкција са свим предностима и недостацима. На нивоу међународног права, донето је неколико декларација, правила, конвенција и других писаних докумената који се залажу за хумано поступање према осуђеницима и лицима лишеним слободе. Кандидат наводи да наш систем извршења кривичних санкција изреченим лицима која су правоснажно осуђена за деликте које су учинили, спада у групу модерних система који се базира на ресоцијализацији, индивидуализацији и хуманом поступању са осуђеницима. Кандидат наводи све предности али и све чешће критике изрицања и издржавања затворске казне и све учесталије наметање изрицања алтернативних казни. Међународна пракса коју кандидат наводи показала је висок проценат успешности у борби против криминалитета.

У шестој глави овог дела под називом „**Ванкривични субјекти политике сузбијања криминалитета**“ кандидат је описао и дефинисао ванкривичне субјекте који утичу на креирање мера политике сузбијања криминалитета. У ванкривичне субјекте убраја медије, школу, Центар за социјални рад, органе локалне заједнице и невладине организације. У овом делу рада кандидат даје опис и делокруг рада сваког од ових субјеката понаособ и њихов утицај на криминалитет. С обзиром и да је основа целог рада заснована управо на овим субјектима друштва и њиховом утицају на криминалитет и друга асоцијалана понашања, кандидат је дао пун допринос разјашњењу њихове функције и улоге у сузбијању криминалитета.

Медији као посебан фактор који има изузетан утицај на формирање мишљења појединца или ширих друштвених маса кандидат обрађује у посебном делу овог рада. Улога медија у свакодневном животу сваког појединца је изузетно велика и како кандидат описује од изузетне важности за формирање личности најмлађих чланова друштва. Кандидат објашњава који медији на који начин утичу на појединца и његово понашање и наводи све аспекте тог утицаја, како позитивне тако и негативне. Већи акценат је стављен на негативне утицаје медија на личност најмлађих чланова друштва, на опис негативних и сензационалистичких натписа и извештавања у медијима о појединим догађајима који заокупљају пажњу јавности и друштва. Масовни медији у савременом друштву имају сугестивно дејство на савременог човека и утичу, између осталог, на креирање различитих ставова људи, па и оних о криминалу. Поред позитивних карактеристика медија и медијских садржаја кандидат у овом делу рада посебан акценат ставља на криминогени утицај медија и средства информисања, посебно ако су информације које се саопштавају јавности, по начину презентовања и садржају сензационалне, површне и необјективне

У посебном делу у оквиру ванкривичних субјеката под називом „Улога породице и школе у превенцији криминалитета“ кандидат описује улогу породице и школе као најбитнијих фактора у васпитању и образовању сваког појединца. Школа и породица су основне средине у којима се формира личност сваког појединца. Значај породице у развоју најмлађих чланова друштва је у овом делу рада описан као доминантан и пресудан. Кандидат наводи бројне студије и резултате истраживања о утицају породице и породичних односа на васпитање и социјализацију најмлађих чланова. Такође је дат опис и објашњење криминогених утицаја породице. Пре свега дат је осврт на нарушене породичне односе, дезорганизацију породице као и присуство социјално-патолошких појава у породици као битних фактора који могу погодовати и узроковати криминално понашање чланова породице, а нарочито деце. Наглашен је утицај породице као на јачање личности сваког појединца и развијању позитивних потенцијала најмлађих. Кандидат даје опис појединих карактеристика породице који могу имати криминогени утицај. Дезорганизација и деградација породице, нарушени породични односи, присуство социјално-патолошких појава у породици (алкохолизам, наркоманија, криминалитет чланова породице), неадекватне родитељске вештине, занемаривање и злостављање деце, представљени су као фактори који имају пресудан значај у развијању криминалних облика понашања најмлађих чланова породице и друштва. Поред криминогених утицаја кандидат наглашава и све позитивне потенцијале које једна породица може имати и искористити да се њени чланови социјализују и укључе у друштво на друштвено прихватљив начин. У овом делу рада кандидат обрађује и питање школе и школске средине као једно од круцијалних у развоју позитивних потенцијала личности сваког појединца. Школа која уз породицу представља основ васпитања и образовања сваког човека има изузетно велике потенцијале у превенирању асоцијалног и преступничког понашања ученика. Кандидат наводи да је школа место где се прво примети и уочи одступање од друштвено прихватљивих образаца и норми понашања. У овом делу је обрађен и утицај вршњака и вршњачке групе на понашање појединца, односи на релацији наставник-ученик, наведена су и асоцијална понашања ученика (бекство са часова, бекство из школе, вршњачко насиље). Кандидат наводи да превентивне могућности школе у правцу сузбијања антисоцијалног понашања имају посебну важност са становишта друштва. Школа је једини агенс социјализације који има приступ младој особи довољно рано и дуго да би утицај био ефикасан, довољно масовно да би заиста био превентиван и довољно посредован индивидуалним радом стручњака (наставника) да би био подложен интервенцији. Према ономе што кандидат у овом делу наводи, школа има изузетно велике потенцијале у превенцији преступничког понашања младих, али ти потенцијали код нас нису довољно искоришћени. Треба помоћи школи у одговарајућем избору програма, имплементацији и процени ефикасности тих програма преко државних органа и образовних установа, користећи саветодавна тела која се састоје од истраживача, универзитетских професора и других стручњака. Такви програми би имали по друштво вишеструку корист: васпитно-образовну, финансијску, хуманистичку и сваку другу.

У делу „Улога и значај Центра за социјални рад у сузбијању криминалитета“ кандидат даје приказ начина функционисања центра за социјални рад као установе социјалне заштите. Наведени су улоге, обавезе и дужности центра за социјални рад, делокруг рада, однос са другим институцијама, законска регулатива која уређује његово функционисање и значај на помоћи појединцима и групама која се налазе у стању социјалне потребе. Посебан осврт је дат на улогу центра за социјални рад у раду са малолетним делинквентима као извршиоцима кривичних дела, значај у решавању породичних проблема и учешћу центра за социјални рад у свим фазама поступка пред надлежним органима који се води против малолетника. Кроз примере из праксе и резултате реализиваних истраживања кандидат указује на поједине недостатке у раду Центара за социјални рад, осетљивости посла којим се баве стручњаци различитих профила запослених у ЦСР, као и могућности и значаја ове установе у превенцији криминалитета, пре свега малолетничке делинквенције.

Невладине организације и органи локалне заједнице су фактори друштва који имају битан значај у превенцији криминалитета на шта указује кандидат у посебном делу ове докторске дисертације. У овом делу кандидат даје низ дефиниција невладиних организација и удружења које се користе у међународној и домаћој стручној литератури. Даје осврт на бројне међународне конвенције и уговоре које је наша земља прихватила и ратификовала а тичу се уређења деловања невладиног сектора у нашој држави. Кроз навођење резултата истраживања и искустава на међународном нивоу и других развијених држава, кандидат указује на значај невладиних организација у превенирању криминалитета, нарочито његових појединих облика. Кандидат наводи и бројне тешкоће са којима се невладине организације сусрећу у нашем друштву а тичу се стигматизације и раширеног мишљења у јавности да су оне најчешће у служби других држава које желе наметнути свој утицај у нашој земљи. Поред свега кандидат наводи и посебан значај и улогу невладиног сектора која није довољно искориштена а чији су потенцијали у превенцији криминалитета изузетно велики. У овом делу рада кандидат је описао и улогу органа локалне заједнице у превенцији асоцијалног понашања малолетника али и појединих облика криминалитета (насиље у породици,

вршњачко насиље и сл.). Локална удружења, организације грађана, поједине групе грађана, органи локалне заједнице, својим програмским активностима и деловањем на локалном нивоу доприносе пре свега превенцији криминалитета. Како кандидат наводи у овом делу рада неопходно је искористити све потенцијале сваке од њих како би допринос у креирању мера политике сузбијања криминалитета био што већи и дао што боље резултате.

Други део ове докторске дисертације под називом „Емпиријски део“ конципиран је тако да је у њему обрађена методологија истраживања, дефинисан је проблем, предмет и циљеве истраживања. Такође, кандидат наводи методе које ће бити коришћене приликом истраживања и поставља хипотезе.

Циљ овог истраживања је научно објашњење карактеристика деловања ванкривичних субјеката у превенцији криминалитета, као и обележја односа кривичних и ванкривичних субјеката у превенцији криминалитета у Србији. Полазећи од овог циља, основни задатак истраживања је испитивање ставова и мишљења стручњака и особа које се у оквиру својих професија, установа и организација у којима су запослени, баве и утичу на креирање политике сузбијања криминалитета. Кандидат наводи студију пресека која је обухватила 250 испитаника из Републике Србије који су запослени у ванкривичним установама. По 50 испитаника је регрутовано из пет различитих ванкривичних субјеката: медији, школе, Градски центар за социјални рад, органи локалне самоуправе (општине) и невладине организације.

Ставови испитаника према криминалитету као друштвеној девијацији су испитивани коришћењем оригиналног упитника који је обухватио 59 питања. Упитник је дизајниран да обухвати:

1. демографске податке испитаника из ванкривичних установа
2. ставове испитаника о мерама сузбијања криминалитета као друштвене појаве кроз активност ванкривичних субјеката
3. ставове испитаника о улози кривичних субјеката у сузбијању криминалитета, односно ставове о сарадњи ванкривичних и кривичних субјеката и ставове о раду кривичних субјеката.

Током реализације истраживања примењен је општи научни метод, статистички метод, метод прикупља података. Статистичка анализа података обухватила је методе дескриптивне статистике (одређивање фреквенција) и аналитичке статистике: хи квадрат тест, непараметарске тестове (Крускал Волисов тест и Ман Витнијев У тест) као и регресиону анализу (ординална логистичка регресија) и корелациону анализу (Спирманова корелација). Анализа је спроведена применом програмског пакета намењеног статистичкој обради података за друштвене науке (SPSS for Windows, version 20, 2012.).

Општа хипотеза ове докторске дисертације је да „ванкривични субјекти нису довољно заступљени у креирању мера за спречавање криминалитета било да се ради о мерама превенције или репресивним мерама“. Из те опште хипотезе изведено је и више посебних хипотеза:

- X1. Медијски приступ проблему криминал у друштву је више сензационалистичког него превентивног карактера.
- X2. Школе не развијају довољно специјализованих програма превенције преступништва младих који су одрживи у дужем временском периоду.
- X3. Однос кривичних и ванкривичних субјеката у превенцији криминала је незадовољавајући због непостајања довољног и(или) адекватног броја различитих заједничких активности.
- X4. Однос кривичних и ванкривичних субјеката у превенцији криминала је незадовољавајући због непостојања или недовољно јасних стандарда, норматива и протокола сарадње.
- X5. Однос кривичних и ванкривичних субјеката у превенцији криминала је незадовољавајући због проблема у квалитету међусобних односа.
- X6. Однос између ванкривичних субјеката у превенцији криминала јесте претежно пројектне и последичне природе а мање специјализовано превентивног карактера.
- X7. Улога Центра за социјални рад је претежно присутна у општој и посебној превенцији а мање у специјалној превенцији малолетничког криминала.
- X8. Институције локалних самоуправа издавају недовољна средства и имају слабо развијене континуиране

програмске активности у социјалној превенцији криминала.

Свеобухватност и значај истраживања које се односи на поменуту тему су захтевале коришћење различитих метода. Основне методе које су коришћене за потребе ове докторске дисертације су:

- нормативни метод,
- компаративни метод,
- метода анализе и тумачења података,
- статистички метод

У овом делу рада кандидат износи резултате истраживања које је приказао кроз табеле и графиконе уз дескрипцију прикупљених и обрађених података. За истраживање је кандидат конструисао оригиналан инструмент од 59 питања што представља и посебан допринос ове докторске дисертације. Истраживањем су испитивани ставови ванкривичних субјеката о криминалитету у нашој земљи, однос ванкривичних и кривичних субјеката као и о превентивним активностима које реализују ови субјекти. Такође су испитивани ставови и мишљење испитаника о поштравању казнене политике у нашем кривичном законодавству као и о томе који фактори ометају рад кривичних субјеката.

Као посебан део овог дела докторске дисертације кандидат наводи **тестирање истраживачких хипотеза** које су постављене. У овом делу кандидат наводи да је општа хипотеза истраживања потврђена као и да су резултати истраживања потврдили и све посебне хипотезе које су постављене пре почетка истраживања.

У **закључку** кандидат је указао на све битне ставове и знања до којих је дошао, а који произилазе из раније обрађених целина. Наиме, кандидат је изложио резултате истраживања који су предмет докторске дисертације односно, указао да ли су постављене хипотезе потврђене или не, да ли су научни и друштвени циљ остварени и да ли истраживање има или нема научну и друштвену оправданост.

VI ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Креирање политике сузбијања криминалитета и само њено спровођење у пракси представља комплексан посао у који морају бити укључени сви релевантни фактори једног друштва и државе, како званични државни органи који се сматрају кривичним тако и други фактори, институције и организације који су ванкривични, али који могу допринети ефикасној превенцији и спречавању криминалитета. Криминалитет као негативна друштвена појава изискује координирану реакцију свих субјеката друштва како би се заштитиле основне друштвене вредности и поредак у друштву. Кривични субјекти представљају државни апарат чија је основна функција борба против свих облика криминалитета. Било да се ради о заштити појединца или друштва и државе, кривични субјекти представљају механизме преко којих званично држава реагује на криминалитет. С обзиром на укидање граница међу државама, лакши проток робе и људи усложњава се и ситуација са криминалитетом који је изузетно адаптилан на све друштвене промене. У том контексту је неопходна сарадња свих субјеката једног друштва и државе, али и сарадња на међународном нивоу. Најопсанији облици криминалитета као што су тероризам, трговина људима, прање новца, трговина органима, трговина наркотицима и оружјем, имају одлике организованог криминала чија је основна карактеристика транснационално деловање. У том циљу се предузимају бројне активности од стране међународних организација, удружења и институција, чија је сврха удруживање свих расположивих капацитета и ресурса како би се спречило ширење и ублажиле последице деловања криминалних организација и појединаца. Упоредо са активностима које држава предузима преко свог репресивног апарата (полиција, тужилаштво, суд, установе за извршење кривичних санкција) не треба занемарити улогу и потенцијале других субјеката у друштву чија је снага изузетно велика али и занемарена.

Циљ овог рада и истраживања је био да се сагледа улога ванкривичних субјеката у спречавању и сузбијању криминалитета у нашем друштву. Као што се може видети у уводном делу рада и поређењем са међународном праксом, улога школе, социјалних служби, НВО, медија и локалне заједнице је изузетно велика и значајна, пре свега у превенцији криминалних и асоцијалних понашања. Како показују бројна истраживања у развијеним земљама, учешће ових субјеката појединачно или заједно, у креирању мера превенције и сузбијања криминалитета је неизоставно уколико се желе постићи добри резултати у борби са најтежим облицима криминалитета. У истраживању које је реализовано испитиван је став запослених у наведеним установама и организацијама. Став о томе на који начин виде своју улогу и допринос у сузбијању и спречавању криминалитета. Како сами резултати показују већина испитаника сматра да је недовољна информисаност и неангажовање један од основних проблема у реализацији програма усмерених на превенцију криминалних и других асоцијалних понашања. Као доминантан фактор у реализацији превенције преступничког понашања у периоду адолесценције, намеће се школа. Став већине испитаника је да школа мора имати доминантну улогу у реализацији превентивних активности. Међутим, очигледно је да те активности нису на задовољавајућем нивоу нити по самој организацији нити по броју реализованих програма што потврђује 56% испитаника. Испитаници који раде у школама пре свега у тимовима за спречавање вршњачког насиља, истичу да је неинформисаност, недостатак кадра и средстава, основни проблем у реализацији превентивних активности. Такође се истиче да је недостатак сарадње са другим субјектима и изостајање мултидисциплинарног приступа један од недостатака и препрека у реализацији програма. Сарадња са другим кривичним субјектима је, према резултатима истраживања, добра али се наводи да је она често на нивоу личног контакта или када за то постоји потреба односно када настане проблемска ситуација. Нема континуиране сарадње и устаљене комуникације као ни заједничких састанака. Постоје протоколи о сарадњи са другим субјектима али о њима нема довољне информисаности и ретко се спроводе у пракси.

Несумњиво је да је улога школе у васпитању и образовању деце и малолетника веома битна и доминантна. Такође је веома битно да школа и наставници на време идентификују проблем код детета и да што пре предузму активности како не би дошло до ескалације проблема и како би се последице спречиле или свеле на минимум. Наставници у школи су ти који могу приметити и прве негативне промене понашања детета било да је он извор проблема или је жртва насилничког понашања вршњака или чланова породице. Едукација ученика о безбедносним претњама како у самој школи тако и ван ње је веома важна. Реализација програма у којима ће се предочити негативне последице алкохолизма, наркоманије, негативан утицај интернета и друштвених мрежа и како се заштитити, као и других облика девијантног понашања у школској популацији је од пресудног значаја за развој младих у нашем друштву. Према резултатима истраживања 92,4% испитаника сматра да школа не реализује довољан број специјализованих програма превенције преступничког понашања. На основу самог истраживања али

и поређења са другим искуствима у развијеним земљама, безбедности ученика у школама, едукацији о негативним последицама појединих облика преступничког понашања, треба посветити посебну пажњу. На школама је озбиљан задатак и треба им помоћи материјално, стручно, едукативно и на све друге начине како би у овом сегменту постигла што боље резултате на пољу превенције преступничког понашања али и заштите деце која су све чешће жртве насиља у породици и насилничког понашања вршњака. Посебну пажњу треба обратити и на врбовање малолетника у школама од стране организованих криминалних група за обављање криминалних активности. Због свих наведених негативних утицаја којима су деца у школи изложена неопходно је уложити више напора и средстава како би се те последице умањиле и елиминисале. Један од начина је озбиљнији рад са ученицима и едукација о мерама безбедности што се може постићи и увођењем посебног наставног предмета у школама који ће се бавити безбедношћу културом деце и младих. Ово је нарочито важно са аспекта да уколико на овом нивоу развоја сваког појединца постигнемо резултате који ће се огледати у његовом правилном развоју, на друштвено прихватљив начин, то ће и вероватноћа испољавања криминалног и асоцијалног понашања у каснијем периоду бити мања.

Како показују резултати истраживања, медији могу имати изузетно негативан утицај на формирање мишљења јавног мњења и понашање појединца. Необјективно и сензационалистичко извештавање о појединим догађајима има негативан утицај на конзументе тих медијских садржаја. Нарочито долази до изражаја ако су конзументи млади који још увек нису психо-физички зрели и на основу таквих садржаја могу развити друштвено неприхватљиве облике понашања и негативан и искривљен систем друштвених вредности. 88% испитаника у истраживању потврђује да је извештавање медија сензационалистичко и усмерено на то да се привуче пажња читалаца не водећи рачуна о последицама таквог извештавања. Давање публициитета особама из криминогене средине, величање и промоција начина живота својственог криминалцима и тзв. старлетама, који на „брз“ и лак начин долазе до новца, код младих ствара искривљену слику о самом животу и функционисању у друштву. Такође, утркивање медија о извештавању о појединим криминалним догађајима, изношење детаља из истраге и рада кривичних субјеката, отежава рад тих субјеката и одмаже у решавању и расветљавању кривичних дела и откривању починилаца тих дела. Неопходно је, несумњиво велики утицај медија на појединца и друштво, каналисати у промовисање позитивних вредности друштва и развоју здраве личности младих. Промовисање позитивних вредности и личности у медијима и медијским садржајима је један од начина формирања здравог друштва а самим тим и смањења утицаја негативних друштвених појава као што је криминалитет. Извештавање о програмима и пројектима који промовишу позитивне вредности, здрав и спортски живот, репортаже о бројним културним и васпитно-образовним догађајима, промоција спортиста и младих научних радника и њихових достигнућа, су такође један од начина на који медији могу дати свој допринос развијању позитивних вредности сваког појединца.

Несумњиво је да поједини ванкривични субјекти, као што је Центар за социјални рад, има законски дефинисану улогу реализовања мера и програма помоћи појединцима и групама који се налазе у стању социјалне потребе. Добијени резултати показују да је сарадња ЦСР са другим субјектима, нарочито са кривичним, нормативно дефинисана али да је та сарадња недовољна и ситуациона без континуитета. ЦСР спроводи широк спектар активности са великим бројем корисника социјалних услуга чији број све више расте. Без помоћи државе, која финансира те активности, ЦСР не може постићи пуну своју сврху. Иако је укључен у поступање у случајевима малолетничке делинквенције и насиља у породици од самог почетка манифестовања проблема, ЦСР не може са тренутним бројем запослених и структуром стручног особља одговорити на све захтеве. Како наводе испитаници основни проблем у раду ЦСР је недостатак кадра, необученост, недостатак новца, одсуство сарадње са другим субјектима као и недостатак времена како би се посветили превентивним активностима. Центар за социјални рад као део система социјалне заштите представља фактор пред којим стоје озбиљни и бројни задаци. Пропусти у раду стручњака који раде у ЦСР су видљиви и могу имати велике последице. Само у овој години смо сведоци два догађаја где су у самим просторијама ЦСР десили догађаји чија последица је смрт једне жене и једног детета од стране насилника. Евидентно је да је цео систем одговоран и да не треба кривити појединца али нас ови догађаји упозоравају на важност приступања овом послу. Држава је та која треба да обезбеди оптималне услове (материјалне, кадровске, стручне, едукативне и сл.) радницима у ЦСР како би њихов рад дао жељене резултате. Пренатрпаност послом и недостатак кадра спречавају ЦСР да се посвети превентивним активностима како би се овакви случајеви спречили, проблеми на време идентификовали а предузете мере благовремено дале резултате. Чак 22% радника у центру за социјални рад сматра да њихова установа не ради на промоцији и информисању о програмима превенције криминалитета, што је значајно израженије у односу на саопштења испитаника из других установа. Кроз рад и извештаје који се воде у ЦСР о сваком кориснику може се доћи до веома битних података о појединим социјалним проблемима. Такође се може пратити евиденција малолетних преступника и насиља у

породици. На основу тих резултата и података могу се пројектовати, креирати и предложати одређене мере како би се најконструктивније и најадекватније реаговало на ове проблеме. Оно што пракса и истраживање показују је да нема сарадње са другим субјектима или је та сарадња декларативна те изостају конкретни предлози за креирања мера политике супротстављања овој врсти проблема а самим тим и супротстављања криминалитету.

Чињеница да ЦСР обично своје активности спроводи на територији једне општине, упућује на закључак да би сарадња са општином и њеним органима требала да буде веома важна и учестала. Међутим та сарадња често изостаје и јавља се само у проблем ситуацијама и када то потреба налаже. Потенцијали органа локалне самоуправе у превенцији појединих облика криминалитета су несумњиво велики. Оно што истраживање показује је да се у самим локалним самоуправа не посвећује довољно пажње тој делатности. То се пре свега види из чињенице да се у тимовима задуженим за односе са становништвом и другим субјектима који се баве активностима усмереним на превенцију девијантних облика понашања, налазе нестручни кадрови. Поред тога ти тимови и органи више се баве неким текући службеним пословима него самим програмима и сарадњом са другим субјектима. Према резултатима истраживања апсолутна већина (95,6%) испитаника исказује слагање (од делимичног до потпуног) са ставом да институције локалних самоуправа издвајају недовољна средства за програме намењене превенцији криминалитета. Слично овоме, слагање са тврдњом да институције локалних самоуправа немају довољно развијене континуиране програмске активности у превенцији криминалитета, исказује 95,2% испитаника из целокупног узорка. Само 25% испитаника из локалних самоуправа истиче да је упознато са постојањем превентивних програма. Снага локалних самоуправа и органа у њима на превенцији појединих облика преступничког понашања је изузетно велика али недовољно искориштена. Активности треба да буду усмерене на сарадњу са другим субјектима као што су НВО, ЦСР, школе и установе са територије општине где ће се локална самоуправа укључити са свим својим потенцијалима, а пре свега материјалним давањима, како би подржала реализацију тих пројеката.

Недовољна сарадња ванкривичних и кривичних субјеката је један од великих проблема који потврђује око 90% испитаника. Још већу тежину има ова чињеница као се зна да такав став истичу сами актери те сарадње. Свесност о недовољној и некавалитетној сарадњи између субјеката једног друштва је веома важна али и недовољна ако се нешто не промени. Допринос овог истраживања је управо у томе што је показало да сарадња и комуникација између већине фактора, који утичу и могу утицати на успешније супротстављање криминалитету, изостаје или је недовољна. Према резултатима истраживања само 0,4% испитаника даје одговор да су састанци са другим субјектима чести док само 28,8% потврђује да састанака уопште има. Овај податак је забрињавајући и показује да се нешто у том делу мора што пре мењати уколико желимо боље резултате на пољу превенције криминалитета. 52% испитаника одговора испитаника потврђује постојање протокола и норматива за сарадњу са кривичним субјектима али је та сарадња најчешће декларативне природе и своди се на појединачне контакте и сарадњу засновану на личним контактима и у проблемским ситуацијама. Та сарадња најчешће постоји онда када је проблем већ настао. Из одговора испитаника налазимо потврду за ову тврдњу с обзиром да школе и ЦСР најчешће наводе да комуникација настаје онда када дође до инцидентне ситуације тј. када се преступ већ испољио. Неопходно је реализовати што већи број активности и пројеката где ће бити укључени сви фактори, и кривични и ванкривични, у којима ће свако са своје стране дати пун допринос како би се на што ефикаснији начин супротставили криминалитету као негативној друштвеној појави. Не треба заборавити да поједини субјекти реализују одређени прој активности и програма усмерених на превенцију појединих облика преступничког понашања или заштити жртава кривичног дела, али би ти резултати били много бољи и значајнији када би настали у сарадњи са другим субјектима који могу дати битан допринос у реализацији тих активности.

Током реализације самог истраживања наметнуо се утисак да невладине организације нису спремне за учешће у истраживању овог типа. Иако су учествовале и прикупљен је релевантан број упитника, невладине организације и удружења у већини случајева нису били спремни за неку озбиљнију сарадњу и учешће. Ово се можда може оправдати смим стањем у нашем друштву где невладин сектор још увек није изградио свој статус на нивоу који му припада и на којем су сличне организације у другим развијеним земљама. Њихов потенцијал је свакако изузетан и велики и све више добија на значају. И на међународном плану се све више даје значај невладиним организацијама и њиховом утицају на креирање мера политике сузбијања криминалитета. С тога се очекује да и код нас уз адекватне програме и помоћ у реализацији тих програма, невладин сектор добије значајнију улогу у креирању мера политике сузбијања криминалитета. Важна је и сарадња НВО са другим субјектима и размена информација и резултата до којих се долази у реализацији одређених програмских активности. Само на тај начин ће се постићи сврха деловања свих субјеката, и кривичних и ванкривичних, а то је креирање мера усмерених на сузбијање свих облика криминалитета које ће дати најбоље резултате. Чињеница је да ванкривични субјекти

своје активности усмеравају најчешће на превенцију таквих понашања али је и чињеница да се најбољи резултати у борби против криминалитета постижу управо превенцијом.

Испитујући став о томе како цене рад кривичних субјеката испитаници су дали одговоре где оцена варира зависно од тога који субјекат оцењују. Полиција је добила највишу оцелу (3,3) док је суд добио најнижу просечну оцелу испитаника (2,52). Како се може приметити задовољство радом кривичних субјеката је далеко од задовољавајућег. Највеће проблеме у раду на сузбијању криминалитета испитаници виде у корупцији, недостатку стручности и кадрова, недостатку средстава и сл. Корупцију као кључан ометајући фактор за сузбијање криминалитета види по 94% запослених у медијима и школа. У ЦСР је тај процелна т доста мањи (78%), али већина испитаника корупцију наводи као један од најбитнијих фактора који спречава ефикасну борбу против свих облика криминалитета. Поред корупције као битан ометајући фактор испитаници наводе и предуго трајање судских поступака и непрофесионалност у поступању. Предуго трајање судских поступака као ометајући фактор наводи чак 98,4% испитаника. Ово нас наводи на закључак, с обзиром да се ради о ставу стручњака који се на неки начин такође баве питањима криминалитета, да је рад кривичних субјеката на незадовољавајућем ниво а нарочито када се ради о судовима. Допринос овог истраживања се и огледа у томе да резултати до којих се дошло упућују на закључак да је неопходно мењати одређене ствари у правосудном систему. Такође се може закључити да је неопходно анимирати све субјекте у друштву како би борба против криминала дала што боље резултате а последице криминалног деловања свеле на минимум. Активности ванкривичних субјеката треба да буду усмерене пре свега на превенцију преступничког и делинквентног понашања и управо у том делу могу дати најбоље резултате у сузбијању криминалитета.

Међународна пракса и истраживања показују да организација превентивних активности, мултидисциплинаран приступ и учешће и сарадња свих субјеката у друштву дају најбоље резултате у креирању успешних мера политике сузбијања криминалитета. Томе би требало да тежи и наше друштво где су потребне бројне промене и велики труд и залагање свих субјеката који ће, уз несебичну помоћ државе, пронаћи најсврнисходније начине како би се целокупно друштво изборило са негативним последицама које са собом носе криминалитет. Потенцијал ванкривичних субјеката је огроман и значајан али како и само истраживање показује, недовољно искориштен. Утицај на креирање мера политике сузбијања криминалитета је недовољан и у будућности би требало посветити посебну пажу том сегменту и искористити сва сазнања, податке и резултате до којих ванкривични субјекти долазе у процесу реализације својих активности.

Поред самих резултата овог истраживања, посебан научни допринос се огледа у креирању инструмента за испитивање ставова стручњака о криминалитету као друштвеној девијацији, сарадњи ванкривичних и кривичних субјеката и улози ванкривичних субјеката у креирању мера политике сузбијања криминалитета. Намеће се потреба да би у будућности било неопходно реализовати већи број оваквих истраживања где би се посебна пажња обратила на сваки од ванкривичних субјеката понаособ. Тиме би се дубље ушло у срж проблема функционисања сваког од ванкривичних субјеката што би опет допринело утврђивању смерница за побољшање њиховог рада.

VII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Анализа и тумачење резултата истраживања је јасно, студиозно и оригинално. Стручна и научна анализа обухвата све кључне аспекте од значаја за проблематику истраживања. Истраживање улоге ванкривичних субјеката у политици сузбијања криминалитета карактерише потребан квалитет у садржинском и структурном смислу, али и у погледу стила и јасноће излагања. Спроведено емпиријско истраживање је у складу са свим методолошким захтевима а оно се посебно одликује аутентичношћу, обухватношћу и апликативношћу.

VIII КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме

Дисертација је у потпуности урађена по методологији, плану и садржају који је дат у пријави теме и који је одобрен у поступку оцене подобности кандидата и теме докторске дисертације.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе

Дисертација садржи све битне елементе предвиђене за овакву врсту радова.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци

Оригиналност и допринос докторске дисертације се огледа у целовитој теоријској и практичној анализи свих ванкривичних субјеката са свим њиховим предностима и недостацима. Оригиналност и допринос докторске дисертације се огледа и у томе што ће бити незаобилазно разматрана и коришћена у будућности, било да се ради о теорији, а посебно у новим законским и подзаконским решењима као и у протоколима о поступању који недостају у овој области. Допринос ове докторске дисертације огледа се и у оригиналности реализованог истраживања које у оваквом обиму и структури код нас до сада није рађено. Инструмент који је конструисан у циљу реализације истраживања је оригиналан и биће коришћен у неким будућим истраживањима на сличну тему што представља посебан допринос ове дисертације. Резултати до којих је кандидат дошао указују на смернице куда би требало да се креће наше друштво у циљу што успешније сарадње свих субјеката који могу дати добре резултате у креирању и спровођењу мера за превенцију и спречавање свих облика криминалитета. Решења која су предложена овом дисертацијом, представљају новину па је тиме и друштвена оправданост рада много већа. Такође, кандидат је приступио критичком преиспитивању обимне и савремене литературе из предметне области.

4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања

Докторска дисертација нема недостатака.

IX ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

Имајући у виду предмет и циљ докторске дисертације, значај и актуелност истраживања, негов обим и домет, као и методолошки приступ истраживању, њен хипотетички оквир и потврђеност хипотеза, као и научни допринос теорији и пракси, Комисија предлаже Наставно-научном већу Правног факултета за привреду и правосуђе у Новом Саду да прихвати извештај о позитивној оцени докторске дисертације кандидата **бора Мердовића**, под насловом „Улога и значај ванкривичних субјеката у политици сузбијања криминалитета“ и предложи Сенату Универзитета Привредна академија у Новом Саду да се исти усвоји и одобри јавну одбрану.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. Проф. др Божидар Бановић, председник Комисије

2. Проф. др Милош Марковић, ментор и члан Комисије

3. Проф. др Жељко Бјелајац, члан Комисије

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.